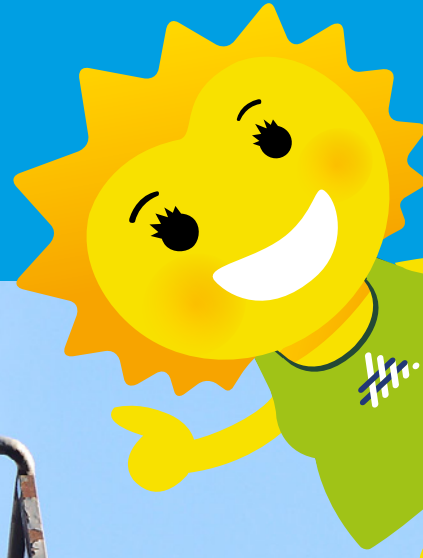

Gemeente Assen

ENERGIE VAN ASSEN

TUSSENEVALUATIE VISIE ENERGIETRANSITIE

ENERGIEVANASSEN.NL

INLEIDING

Aan de Visie Energietransitie wordt op dit moment gewerkt volgens het uitvoeringsprogramma voor 2017 en 2018. Om een zo effectief mogelijk uitvoeringsprogramma voor 2019 en 2020 te kunnen opstellen hebben we een aantal aspecten van de huidige uitvoering in kaart gebracht. Daarmee bepalen we op welke onderdelen van de visie de uitvoering goed verloopt en op welke onderdelen er een versnelling dan wel een extra inspanning nodig is om de gestelde doelen te kunnen halen. De uitkomsten van deze inventarisatie hebben we gebundeld in deze kwalitatieve tussenevaluatie. De meer cijfermatige rapportage van resultaten vindt in de loop van 2019 plaats.

Om ook in de evaluatie een kader te schetsen waarbinnen het uitvoeringsprogramma zijn beslag krijgt is er wel sprake van enige overlap tussen programma en evaluatie. Dit heeft ook te maken met de volgorde waarin beide stukken aan de raad beschikbaar zijn gesteld.

Net als het uitvoeringsprogramma schetst de tussenevaluatie relevante maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van energie. Het gaat daarbij met name om nieuwe wet- en regelgeving en technologische ontwikkelingen. Ook geeft de evaluatie een beeld van de belangrijkste samenwerkingsrelaties op het gebied van de energietransitie. Dit is gedaan omdat steeds duidelijker wordt dat de energieopgave een

gezamenlijke opgave is. En omdat de gemeente vanuit haar regisserende en faciliterende rol een groot belang heeft bij een goede samenwerking.

In de energietransitie vervult de gemeente een aantal rollen. Het accent ligt daarbij op faciliteren en regisseren. In het eerste geval gaat het daarbij met name om het mogelijk maken van de benodigde veranderingen bijvoorbeeld door aanpassingen in de infrastructuur. Als regisseur brengt de gemeente partijen bij elkaar en is aanjager van samenwerking. Daarnaast heeft de gemeente een rol als handhaver. Het gaat dan met name om duurzaamheidsmaatregelen die bedrijven verplicht zijn om te nemen.

TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

Sinds de vaststelling van de visie energietransitie in 2016 hebben zich nieuwe trends en ontwikkelingen voorgedaan. Zo wordt steeds duidelijker dat de ambities uit het Klimaatakkoord van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 tot 2 graden Celsius te beperken extra inspanningen vragen. Niet voor niets groeit het besef van urgentie onder bedrijven en inwoners om hun energieverbruik terug te dringen en werk te maken van duurzame opwekking. Een belangrijk onderdeel van het akkoord van Parijs is het beperken van het gebruik van primaire grondstoffen. Dit vertaalt zich in een versterkte aandacht voor circulaire economie.

Klimaatmaatregelen en Klimaatakkoord

Eén van de grote uitdagingen in de verduurzaming is een succesvolle energietransitie. Op Europees niveau blijft Nederland nog achter bij andere landen. In juni 2018 is een voorstel voor een klimaatwet ingediend. Hierin staat als doel dat Nederland in 2050, 95% minder CO² uitstoot en al 49% reductie haalt in 2030. Dit is ten opzichte van het referentiejaar 1990. De wijze waarop dit gebeurt wordt uitgewerkt in het

landelijke Klimaatakkoord. De Klimaatwet en het Klimaatakkoord zijn bedoeld om de achterstand de komende jaren goed te maken.

De provincie Drenthe is een van de regio's die een Regionale Energie Strategie moet opzetten. De Regionale Energie Strategie geeft duidelijkheid over de bijdrage van Drenthe aan het landelijk klimaatakkoord. Gemeenten, provincie en

waterschappen hebben hiervoor op 29 november 2018 een intentieovereenkomst gesloten. Zes maanden na de totstandkoming van het klimaatakkoord moet de samenwerkende partijen een concept voorleggen aan het rijk. Een half jaar later moet de definitieve strategie klaar zijn.

Per 1 januari 2023 moet elk kantoor groter dan 100m² minimaal energielabel C hebben. Als panden niet aan deze eisen voldoen mag het gebouw niet als kantoor in gebruik zijn. Deze verplichting vloeit voort uit een recente aanpassing van het Bouwbesluit.

Afbouwen aardgaswinning

In 2018 besloot minister Wiebes van Economische Zaken en Klimaat om de gaswinning in Groningen versneld af te bouwen. Dit vergroot de urgentie om het gebruik van aardgas in de gebouwde omgeving verder terug te dringen. Dit gaat verder dan energiebesparing en vraagt om een bredere strategie waarbij niet alleen naar gebouwen wordt gekeken maar ook naar de mogelijkheden voor wijkvernieuwing of aanleg van warmtenetten. Het programma aardgasvrije wijken is er mede voor bedoeld om deze ontwikkeling te versnellen. Assen behoort landelijk tot de koplopers als deelnemer aan de proeftuin aardgasvrije wijken.

Nieuw is dat alle gemeenten uiterlijk eind 2021 een transitieplan warmte moeten hebben vastgesteld. Dit doet een stevig beroep op de regierol van de gemeente.

Waterstof

Waterstof staat nadrukkelijk in de belangstelling omdat het de transitie naar een wereldwijd, duurzaam energiesysteem kan faciliteren. Waterstof is geschikt voor energieopslag en het vervangen van fossiele brandstoffen voor verkeer en verwarming. Daarmee kan het een belangrijke schakel zijn in de energietransitie. Bij het produceren van groene waterstof en het omzetten daarvan naar elektriciteit gaat alleen wel ongeveer 50% energie verloren. Noord Nederland beschikt over een energie-infrastructuur die kan worden aangepast voor het gebruik van waterstof. Hiermee zou op de wat langere termijn waterstof benut kunnen worden voor het realiseren van de energietransitie.

Mobiliteit

Op het gebied van duurzame mobiliteit zijn er diverse ontwikkelingen gaande. Zowel landelijk als regionaal. Het gaat met name om elektrische voertuigen met batterijen of waterstof brandstofcellen. Groningen heeft de ambitie om op termijn twintig waterstofbussen te laten rijden. Het OV-bureau Groningen Drenthe heeft begin 2017 de eerste waterstofbus gekocht. Het vinden van oplossingen voor duurzame mobiliteit is mede urgent vanwege de aanhoudende groei van het verkeer. Voor Assen betekent dat voornamelijk meer verkeer tussen Assen en Groningen en tussen Assen en omliggende gemeenten. Mede daarom zet de gemeente de fiets op één.

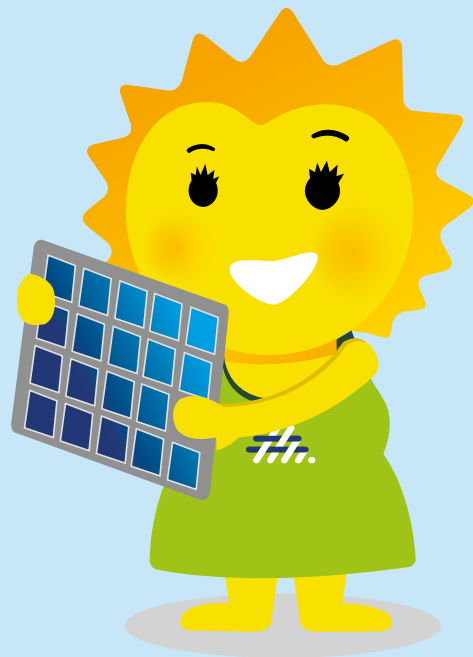
Kansen

Voor de economie van Noord-Nederland biedt de energietransitie volop kansen. De hier aanwezige aardgassector beschikt over de benodigde kennis, infrastructuur en industriële activiteiten om te kunnen overschakelen naar waterstof. Daarnaast kunnen bedrijven hier bijdragen en profiteren van een aanbod van groene waterstof in combinatie met aanbod van groen gas (synthesegas) en groene koolstofdioxide. Gemeente en provincie werken hiervoor onder andere al samen in het plan Drenthe 4.0. Dit speelt in op de kansen die ontstaan door vernieuwing en verduurzaming van de energievoorziening.

De Noordelijke Innovatie Board ziet waterstof als het thema waarop Noord-Nederland zich de komende jaren zou moeten profileren. De NAM en GasTerra zijn nauw betrokken bij deze plannen.

In Noord-Nederland komen ondertussen initiatieven van de grond die bijdragen aan de energietransitie zoals de Top Dutch-campagne en waterstof-projecten.

Ook de in 2018 tot stand gekomen samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid in het project Gas 2.0 draagt bij aan het versterken van Noord Nederland als Energieregio. Het project is bedoeld om vakmensen op te leiden voor de energiesector.

GEBOUWDE OMGEVING (WONEN)

Voor de gebouwde omgeving is een aantal doelen geformuleerd in de visie. In 2040 willen we dat de gebouwde omgeving klimaatneutraal is. Verder willen we in 2020 het energiegebruik van huishoudens met 10% hebben teruggedrongen en in de stad 14% duurzame energie opwekken. Beide doelstellingen hebben mede betrekking op de gebouwde omgeving. In die visie is als subdoel opgenomen dat in 2020 de helft van alle woningen energielabel B heeft en de nieuwbouw energieneutraal is. Verder stimuleren we huishoudens om zelf energie op te wekken. Op het eigen dak of via bedrijfsdaken in de directe omgeving. In 2020 zou 25% van de huishoudens zelf energie moeten opwekken.

Energiebesparing

De afgelopen jaren heeft de gemeente Assen een korting van 250 euro op energieadviezen gegeven. Deze adviezen bieden concrete handvatten voor

het isoleren van de woning en het zelf opwekken van energie. Hier is veel gebruik van gemaakt. Voor 2017 en 2018 gaat het respectievelijk om 51 en 156 adviezen. Voor 2018 is dit een tussenstand.

Ongeveer 60% van de inwoners die een advies heeft gekregen nam maatregelen voor gemiddeld 6.000 euro. De ervaring leert dat er nog steeds veel belangstelling is voor deze adviezen.

De bespaarmarkt die de gemeente samen met het Drents Energieloket organiseerde trok ruim 300 bezoekers. Aan de isolatieveiling namen 130 Assenaren deel.

Verduurzaming bestaande woningvoorraad

Wat betreft het terugbrengen van woningen naar gemiddeld energielabel B is het lastig aan te geven wat de huidige stand van zaken is. Particulieren die hun woning aanpassen vragen meestal niet een nieuw energielabel aan. Dit is immers pas verplicht bij verkoop van de woning. Voor het sturen op de verduurzaming van de particuliere woningvoorraad blijkt de systematiek van energielabels daarom minder geschikt.

In het op te stellen transitieplan werken we de visie op de verduurzaming van de woningbouw uit. Daarbij houden we rekening met de aanscherping in het rijksbeleid om de gebouwde omgeving aardgasvrij te maken.

Als het gaat om het woningbezit van de corporaties zijn er prestatieafspraken gemaakt om het gemiddelde energielabel op niveau B te brengen. De corporaties geven aan hiermee op schema te liggen.

Energie neutrale Nieuwbouw

In juli 2018 is de wet Versnelling Energietransitie in werking getreden. Nieuwbouw is daarom vanaf die datum in principe aardgasvrij. Bouwers met een

vergunning van vóór 1 juli 2018 bieden we een extra advies aan om de mogelijkheden voor aardgasvrij onder de aandacht te brengen. Hiervan wordt beperkt gebruik gemaakt. Uit onderzoek blijkt dat bewoners die direct kiezen voor een energieneutrale woning op termijn goedkoper uit zijn. De stap naar energieneutraal is niet afdwingbaar en vraagt een extra inspanning van de gemeente vanuit een regie- en communicatie rol.

Zon op dak

De zonnelening en de collectieve inkoop van zonnepanelen of zonneboilers zijn succesvolle instrumenten gebleken. Deze collectieve inkoop was onderdeel van een gezamenlijke campagne van Drents Energieloket en gemeenten. De afgelopen twee jaar is voor een kleine twee miljoen euro aan zonneleningen afgesloten. Dit heeft het zelf opwekken door inwoners een sterke impuls gegeven. Inwoners van wie het dak ongeschikt is voor zonnepanelen kunnen via energiecoöperatie Duurzaam Assen toch duurzame energie opwekken. De gemeente heeft in 2018 de coöperatie ondersteund zodat deze verder kan professionaliseren.

In twee jaar tijd groeide het aantal inwoners dat energie opwekt met behulp van zonnepanelen met ruim 2.000 tot ongeveer 3.500. Daarmee liggen we op koers om over twee jaar 25% van de huishoudens zelf energie te laten opwekken.

Asser Servicekostenmodel

Met het Asser Servicekostenmodel is een financieringsmodel ontwikkeld voor meer grootschalige energierenovaties door Verenigingen

van Eigenaren. Assen is hierin koploper. Met de provincie werken we aan een verdere verspreiding zodat meer VvE's hiervan gebruik kunnen maken. Het Asser Servicekostenmodel heeft er mede toe geleid dat de Beek eo in de wijk Lariks als proeftuin voor de aardgasvrije wijk is aangewezen. We constateren een toenemende belangstelling voor verduurzaming vanuit VvE's.

Bewonersinitiatieven

Een toenemend aantal inwoners neemt zelf initiatief om samen met buurtbewoners hun woningen te verduurzamen. Waar nodig biedt de gemeente hierbij ondersteuning. De verwachting is dat de komende twee jaar het aantal buurtinitiatieven toeneemt en dat de vraag naar ondersteuning en oplossingen voor collectieve en/of maatwerkfinancieringsvormen zal toenemen.

Samen besparen

Het project 'Samen Besparen' is opgezet om huishoudens met een laag inkomen bewust te maken van hun energieverbruik. Ondanks de actieve benadering van inwoners bleven de effecten beperkt. Daarom is besloten deze doelgroep meer

ondersteuning en ontzorging te bieden. De doorstart van het project 'Samen Besparen 2.0', die eind 2018 is gestart, voorziet daarin.

Inwoners

Uit onderzoek onder het stadspanel in 2017 is gebleken dat de aanpak van de gemeente aansluit bij de behoefte van inwoners. De meesten zijn positief over de maatregelen die de gemeente Assen neemt om het isoleren en het gebruik van duurzame energie te bevorderen. Ruim de helft van de inwoners ziet daarnaast voordelen om woningisolatie of het zelf opwekken van energie met andere bewoners in de straat op te pakken. Inwoners die geen maatregelen treffen doen dit vooral vanwege de kosten. Of omdat ze al veel in isolatie hebben geïnvesteerd.

GROOTSCHALIGE ENERGIEOPWEKKING

Een belangrijk onderdeel van de visie op energietransitie is dat over twee jaar 14% van alle in Assen gebruikte energie duurzaam moet zijn opgewekt. Hiervoor zijn in het kader van het eerste uitvoeringsprogramma belangrijke stappen gezet. Zo is het zonnepark bij Ubbena in gebruik genomen. De aanleg van een zonnepark in Assen Zuid is ruimtelijk voorbereid. Omdat beide maar voor een klein deel voorzien in de opgave voor 2020 om energie duurzaam op te wekken, is in 2018 een beleidskader zonneparken opgesteld. Dit is samen met inwoners en betrokkenen zoals de Energiecoöperatie en Natuur- en Milieufederatie Drenthe gebeurd. Aan de hand van het afwegingskader zijn negen zoekgebieden geselecteerd. Deze bieden in ieder geval genoeg ruimte om de benodigde zonneparken te realiseren.

Voor aanleg en beheer van de zonneparken vindt nog onderzoek plaats naar een financiële en juridische constructie die optimaal recht doet aan het principe van drie keer lokaal. In het kader van de Regionale Energie Strategie wordt op dit moment gewerkt aan

plannen voor duurzame opwekking in de periode na 2020. Dit gebeurt samen met provincie, gemeenten en waterschappen. De samenwerkingsovereenkomst hiervoor is in november 2018 ondertekend.

ENERGIEBESPARING BEDRIJVEN EN INSTEL- LINGEN

Binnen deze pijler gaat het met name om duurzame energieopwekking en het energiezuiniger maken van bedrijfspanden en bedrijfsprocessen. Er wordt bij de aanpak zelf geen onderscheid gemaakt tussen de gemeentelijke organisatie en bedrijven en instellingen. De visie gaat uit van een afname van 10% van het energiegebruik door bedrijven en organisaties en 8% voor de gemeentelijke organisatie.

Koploperproject

Door middel van het koploperproject willen provincie Drenthe en de gemeente Assen ondernemers meer bewust maken van hun energiegebruik en de mogelijkheden dit verbruik terug te dringen en zelf energie op te wekken. Zomer 2018 rondde de

eerste lichting van elf bedrijven hun deelname aan het project af. Bij de evaluatie gaven zij aan dat het bewustzijn in de organisatie is toegenomen. Ook hebben zij concrete maatregelen genomen om het gebouw en bedrijfsprocessen te verduurzamen. Het gaat daarbij onder andere om de inkoop van groene

stroom of het verduurzamen van het wagenpark. Een andere belangrijke meerwaarde van het project voor de deelnemers is het uitwisselen van kennis en ervaring.

Omdat de deelnemers aan het Koploperproject positief waren over het gebruik van de Milieubarometer, heeft de gemeente besloten deze de komende drie jaar gratis beschikbaar te stellen voor alle bedrijven in Assen. Inmiddels is de tweede lichting bedrijven gestart aan het koploperproject.

Samenwerken met ondernemers

Uit gesprekken met individuele ondernemers en ondernemersorganisaties blijkt dat bedrijven zich in toenemende mate bewust zijn van de urgentie van de energieopgave. Zij missen echter praktische handvatten om hier concreet werk van te maken. Het gaat dan om een uitwerking van het verdienmodel of informatie over mogelijkheden voor financiering. Met Ondernemend Assen is afgesproken om de samenwerking komend jaar te versterken en gezamenlijk instrumenten uit te werken om bedrijven te ondersteunen. Het gaat dan onder andere om gerichte communicatie en bewustwording via de Milieubarometer. Ook worden de mogelijkheden voor energiescans verkend.

Economie

Het energieverbruik van bedrijven hangt overigens samen met de economische situatie. Hierdoor kan het zijn dat het effect van maatregelen om energie zelf op te wekken of energiegebruik terug te dringen

relatief beperkt blijven. In de huidige aantrekkende economie neemt het gebruik van energie eerder toe dan af. Wel blijkt uit de cijfers dat over een periode van tien jaar het energiegebruik is gedaald. Voor het gasverbruik gaat het om een daling met ongeveer 10%. Voor elektriciteit bedroeg de daling 7%.

Stadsbedrijvenpark

Van juli 2017 tot maart 2018 is onderzoek gedaan naar kansen voor energiebesparing en duurzame opwekking op het stadsbedrijvenpark. Hiervoor zijn energiescans gemaakt voor een drietal bedrijven met een hoog energiegebruik. Ook is gekeken naar de mogelijkheden voor zon op dak en collectieve opslag van energie. De uitgevoerde energiescans tonen diverse besparingskansen. Voor zonnepanelen op bedrijfsdaken bestaan mogelijkheden vooral als er gekozen wordt voor een collectieve aanpak. Een van de bedrijven heeft naar aanleiding van het onderzoek al geïnvesteerd in zonnepanelen op het dak. De resultaten van het onderzoek hebben nog een verdere concretiseringslag nodig. In het kader van het nieuwe uitvoeringsprogramma gaan gemeente en bedrijven hiermee aan de slag.

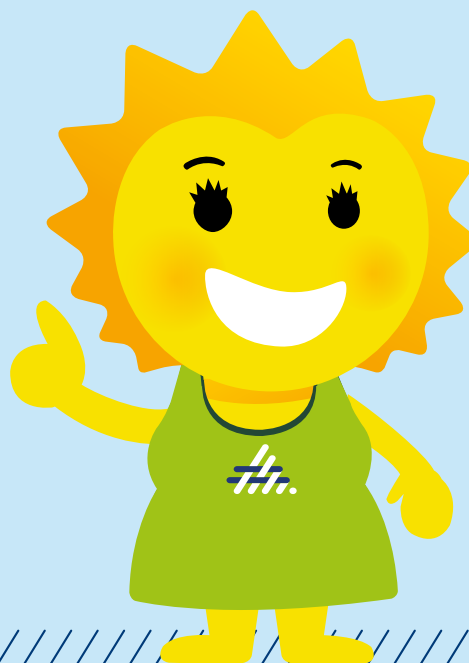

Gemeentelijke organisatie

Met het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, waarmee de gemeente sinds mei 2018 werkt, is er in de gemeentelijke inkoop meer aandacht voor het reduceren van CO² uitstoot en circulaire economie. De effecten hiervan moeten in de komende twee jaar duidelijk worden. Er zijn de afgelopen twee jaar verschillende stappen gezet om gemeentelijk vastgoed te verduurzamen. De nadruk lag daarbij op het isoleren van gebouwen en het benutten van daken voor zonnepanelen. Het gaat dan onder andere om zonnepanelen op MFA De Orchidee, Sporthal Olympus en Buitenzorg en

voorbereiding van zonnepanelen op De Nieuwe Kolk. De zonnepanelen leveren in totaal zo'n 3,75 MWh per jaar op. De besluitvorming voor een pilot om drie gemeentelijke panden te verduurzamen en het opstellen van een masterplan voor het verduurzamen van al het vastgoed is in voorbereiding.

Voor de buitenverlichting is de gemeente in 2018 bijna volledig overgegaan op LED verlichting. Dit betekent een besparing van ruim 40% op het elektriciteitsverbruik. In 2018 zijn de gemeentelijke sportparken voorzien van LED verlichting.

MOBILITEIT

De belangrijkste doelstelling voor mobiliteit is het terugdringen van de CO² uitstoot met 8%. Instrumenten die hiervoor worden ingezet zijn het stimuleren van meer duurzame vormen van vervoer zoals fietsen en openbaar vervoer en het gebruik van schone brandstoffen.

De afgelopen twee jaar is ingezet op het faciliteren van elektrisch vervoer door samen met Groningen en Drenthe deel te nemen aan een openbare aanbesteding van laadpalen. Hiervan zouden de komende twee jaar zo'n 60 in Assen geplaatst kunnen worden. De komst van een vulpunt voor waterstof in Assen Zuid maakt ook mobiliteit op waterstof beter mogelijk.

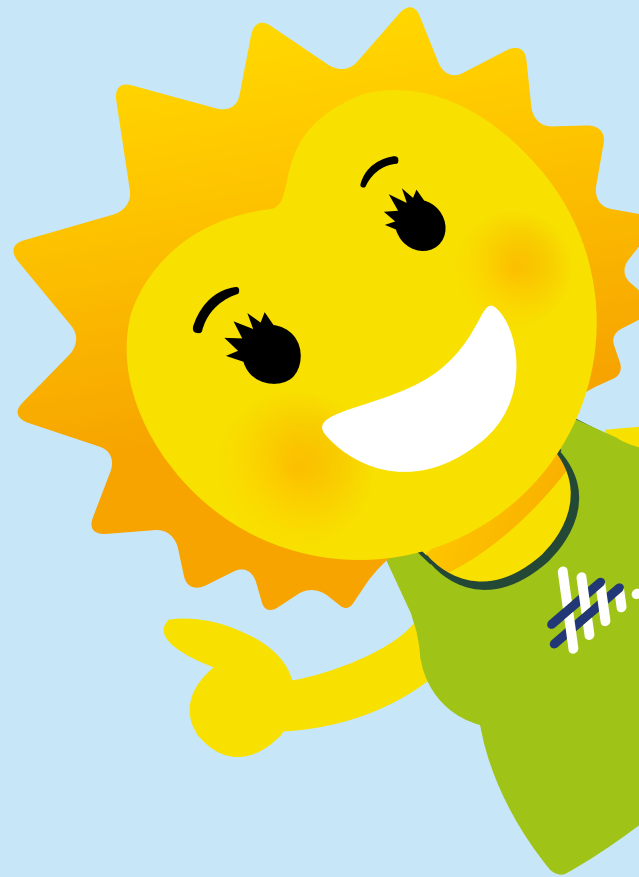
Rond wegwerkzaamheden konden in het kader van Assen Slim Bereikbaar werknemers e-bikes gebruiken als alternatief voor hun woon werkverkeer. Hiervoor waren 27 e-bikes voor de 17 deelnemende bedrijven beschikbaar. Ook was er een subsidieregeling voor werknemers die voor hun woon werkverkeer een e-bike aanschaffen. Hiervan hebben 158 werknemers gebruik gemaakt.

Mobiliteit is een van de onderwerpen die aan de orde kwamen in het koploperproject. Naar aanleiding daarvan hebben bedrijven maatregelen genomen om hun wagenpark te verduurzamen. Ook zijn medewerkers gestimuleerd om voor duurzamer vormen van vervoer te kiezen.

Voor het stimuleren van het fietsverkeer en het terugdringen van uitstoot zijn diverse maatregelen in het bestuursakkoord opgenomen. Het gaat dan onder andere om de aanleg van een fietssnelweg tussen Assen en Groningen en het emissievrij bevoorraden van de binnenstad.

Op dit moment is niet duidelijk in hoeverre we erin slagen de CO² uitstoot met 8% terug te dringen. Het ontbreekt aan goede monitoring. Bovendien is er als gevolg van de economische ontwikkeling sprake van een groei van het autoverkeer. Hierdoor dreigt de uitstoot van CO² eerder toe- dan af te nemen.

SAMENWERKING

De afgelopen twee jaar hebben we goede samenwerkingsrelaties opgebouwd voor het realiseren van de energietransitie. Gelet op de omvang van de verduurzamingsopgave en de rol van de gemeente is samenwerking cruciaal. Voor deze evaluatie zijn daarom de belangrijkste samenwerkingsrelaties in kaart gebracht.

Drentse Natuur- en Milieufederatie

De Natuur en Milieufederatie Drenthe (NMFD) is binnen meerdere pijlers een belangrijke samenwerkingspartner. Voor de energietransitie in de gebouwde omgeving verzorgt de NMFD het Drents Energieloket. Zowel via een telefonische helpdesk, een website en tal van lokale

bijeenkomsten vervult het Drents Energieloket (DEL) een informatie en adviesrol voor inwoners en eigenaren en beheerders van sportaccommodaties. Voor steeds meer inwoners is dit het loket een van de belangrijkste bronnen voor informatie en advies geworden voor het nemen van energiemaatregelen in de eigen woning. Daarnaast speelt de NMFD

via het DEL een grote rol bij de verschillende campagnes die Assen samen met de andere Drentse gemeenten organiseert. Ondanks deze goede resultaten benadrukt de NMFD dat het belangrijk is om de komende jaren meer aandacht te hebben voor opschaling om de internationaal en landelijk afgesproken klimaatdoelen te halen.

Binnen de pijler grootschalige opwekking heeft de NMFD een adviesrol gehad bij het opstellen van het beleidskader. Het ging daarbij zowel om de expertise op het gebied van energieopwekking als kennis van ecologie en landschap. Door de aandacht voor de balans tussen de energieopgave, natuur- en ruimtelijke aspecten is er een document gekomen dat voor alle betrokken partijen aanvaardbaar is. Dat laat onverlet dat het nog een behoorlijke opgave zal zijn om de benodigde capaciteit te realiseren.

De samenwerking binnen de pijler bedrijven en instellingen spitst zich toe op het koploperproject en circulair bouwen. De NMFD geeft aan dat het koploperproject duidelijk maakt welke potentie er is bij bedrijven om stappen te zetten in de energietransitie. Hiervoor moet nog wel een gericht aanbod komen om ze hierbij te ondersteunen. Op het gebied van circulair bouwen hebben NMFD, provincie Drenthe en gemeente dit jaar gezamenlijk een evenement georganiseerd. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot een gezamenlijke agenda voor circulair bouwen die de gemeente ondersteunt in haar doelstellingen op het gebied van energietransitie en circulaire economie. Dit vraagt volgens de NMFD om een follow up en een extra inzet op de interne inbedding bij gemeenten.

Provincie Drenthe

Vanuit het Expeditieteam Energieneutraal wonen in Drenthe is de afgelopen twee jaar met name binnen de pijler gebouwde omgeving samengewerkt. Het ging daarbij om de volgende onderwerpen: renovatie VvE Ellen, Energie armoede, VNG innovatieve aanpak en proeftuin Aardgasvrije Wijk.

De provincie ziet kansen om de samenwerking met de gemeente Assen de komende jaren te versterken. Zeker voor wat betreft de leerpunten die ontstaan of aangereikt worden vanuit het Programma Aardgasvrije Wijken van BZK is intensivering van de samenwerking gewenst. Met name omdat vanuit de Sectortafel Gebouwde Omgeving de wijkgerichte benadering van de energietransitie hoog op de agenda staat. De provincie wil samen met alle relevante stakeholders, waaronder de Drentse gemeenten, de wijkaanpakken een boost geven. De Drentse Energietafel waarin provincie, gemeenten en waterschappen samenwerken vormt in dit proces de stuurgroep. De bestuurlijke borging is daarmee geregeld. Voor de plannen in de klimaatregio Drenthe om steden en dorpen van het aardgas af te krijgen, hebben provincie en gemeenten elkaar de komende decennia dus hard nodig. Daarnaast is de provincie Drenthe een belangrijke partner in het samenwerkingsverband Drents Energieloket.

Op het onderdeel duurzaamheid en economie weten provincie en gemeente elkaar goed te vinden. Er wordt gekeken hoe ambities vertaald kunnen worden in een gezamenlijke agenda. Vanuit het koploperproject dat gemeente en provincie beide ondersteunen wordt duidelijk welke kansen er

zijn om binnen bedrijven het energiegebruik te verminderen en meer energie zelf op te wekken. Verder is er regelmatig contact over de rol van de overheid als opdrachtgever en de mogelijkheden die daaruit voorkomen voor duurzame innovaties en circulaire economie.

Actium

Woningbouwcorporatie Actium is als grootste verhuurder in Assen een belangrijke samenwerkingspartner in de verduurzaming van de gebouwde omgeving. In het kader van de prestatieafspraken met de gemeente werkt Actium aan de verduurzaming en kwaliteitsverbetering van de bestaande woningvoorraad. Het streven is om in 2020 de gehele woningvoorraad gemiddeld op energielabel B te hebben. Voor 2050 streeft Actium naar een CO² neutrale woningvoorraad. Dit is in lijn met de woonagenda van de landelijke koepelorganisatie Aedes. Voor het verder verduurzamen van de woningen stelt Actium een concreet duurzaamheidsprogramma op. Een belangrijke focus bij het verduurzamen ligt op de betaalbaarheid van woningen.

Daarnaast werkt Actium aan het verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering. Gemeente en Actium werken samen als het gaat om het stimuleren van inwoners om bewuster met energie om te gaan.

Ondernemend Assen

In 2018 zijn de gesprekken met ondernemersorganisatie Ondernemend Assen geïntensiveerd. Dit is gebeurd omdat gemeente en Ondernemend Assen beide de ambitie hebben om het verminderen van energieverbruik en het zelf opwekken van energie door bedrijven te stimuleren. Dit is nodig om de doelstellingen voor energiebesparing en het opwekken van duurzame energie te halen.

De samenwerking heeft ertoe geleid dat Ondernemend Assen en gemeente de uitvoeringsplannen voor de komende jaren op elkaar hebben afgestemd en afspraken hebben gemaakt om samen op te trekken op het gebied van duurzaamheid. Een van de concrete afspraken is dat de gemeente bedrijven in Assen in staat stelt om gratis gebruik te maken van de Milieubarometer, een online instrument om inzicht te krijgen in de duurzaamheidsprestaties van organisaties.

